

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ ของครัวเรือนที่มีผู้ป่วยวัณโรค ในผู้ป่วยที่มารับการรักษาวัณโรคเป็นเดือนสุดท้าย ใน 4 ภาคของประเทศไทย ที่ระดับสถานบริการของกระทรวงสาธารณสุขระดับต่าง ๆ คือ ศูนย์วัณโรคเขต 3 จ.ชลบุรี ศูนย์วัณโรคเขต 7 จ.อุบลราชธานี ศูนย์วัณโรคเขต 9 จ.พิษณุโลก ศูนย์วัณโรคเขต 12 จ.ยะลา โรงพยาบาลศูนย์พระปกเกล้า จ.จันทบุรีโรงพยาบาลศูนย์ จ.แพร่ โรงพยาบาลทั่วไป จ.ยโสธร โรงพยาบาลศูนย์ จ.ยะลา โรงพยาบาลชุมชนโป่งน้ำร้อน, โรงพยาบาลชุมชนท่าใหม่ จ.จันทบุรี โรงพยาบาลชุมชนมหาชนะชัย, โรงพยาบาลชุมชนกุศุม จ.ยโสธร โรงพยาบาลชุมชนลอง, โรงพยาบาลชุมชนเด่นชัย จ.แพร่ โรงพยาบาลชุมชนรามัน, โรงพยาบาลชุมชนยะหา จ.ยะลา โดยมีผู้ป่วยที่ทำการศึกษาทั้งสิ้น 674 ราย ระหว่าง สิงหาคม 2539 -มกราคม 2540 ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และรายงานผลการวิจัยออกเป็นหมวด ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง คือ ลักษณะประชากรด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน อาชีพ รายได้ของผู้ป่วย รายได้รวมของครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

2. ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อผู้ป่วยและครัวเรือน แบ่งเป็น

2.1 ค่าใช้จ่ายที่ผู้ป่วยและครัวเรือนต้องจ่าย ตั้งแต่เริ่มมีอาการ จนถึงมารับบริการที่สถานบริการ

2.2 ค่าใช้จ่ายที่ผู้ป่วยและครัวเรือนต้องจ่าย ให้กับสถานบริการ

2.3 ค่าเสียโอกาสที่เกิดจากการขาดงาน ของผู้ป่วย ผู้พามารับบริการผู้ดูแลผู้ป่วย

2.4 ค่าใช้จ่ายที่ผู้ป่วยและครัวเรือนต้องจ่าย ตั้งแต่เริ่มมีอาการจนถึงมารับยาเป็นเดือนสุดท้าย

3. ผลกระทบทางสังคมที่เกิดในครัวเรือนของผู้ป่วยวัณโรค ได้แก่

3.1 การดูแลเด็กและผู้สูงอายุ

3.2 การดูแลผู้ป่วย

3.3 แหล่งที่มาของเงินค่ารักษาพยาบาล

3.4 การประกอบอาชีพของผู้ป่วย

3.5 การเปลี่ยนแปลงระดับการผลิตของครัวเรือน

3.6 เงินโอนของครัวเรือน

3.7 หนี้สินของครัวเรือน

หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยวัณโรค

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวน ร้อยละ ลักษณะทางประชากรของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตาม ภาค และ ระดับสถานบริการ

ลักษณะทางประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ภาค		
ภาคกลาง	153	22.7
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	217	32.2
ภาคเหนือ	134	19.9
ภาคใต้	170	25.2
รวม	674	100.0
สถานบริการ		
ศูนย์วัณโรคเขต	360	53.4
โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป	161	23.9
โรงพยาบาลชุมชน	153	22.7
รวม	674	100.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างอยู่ใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 32.2 รองลงมา คือ ภาคใต้ คิดเป็น ร้อยละ 25.2 ผู้ป่วยวัณโรคส่วนใหญ่ไปรับบริการที่ ศูนย์วัณโรคเขต คิดเป็นร้อยละ 53.4 รองลงมา คือ โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 23.9 และ โรงพยาบาลชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 22.7

ตารางที่ 4.2 แสดง จำนวน ร้อยละ ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามระบบยา และ ประเภทของ ผู้ป่วยตามการขึ้นทะเบียน

ผู้ป่วยวัณโรคจำแนกตาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระบบยา		
Short Course Chemotherapy	432	64.1
Directly Observe Treatment	242	35.9
รวม	674	100.0
ประเภทการขึ้นทะเบียน		
New	615	91.2
Relapse	22	3.3
Transfer in	7	1.0
Failure	4	0.6
Default	6	0.9
Other	20	3.0
รวม	674	100.0

จากตาราง พบว่า ผู้ป่วยวัณโรคส่วนใหญ่ได้รับการรักษาด้วยระบบยาระยะสั้น คิดเป็น ร้อยละ 64.1 และเมื่อจำแนกตามการขึ้นทะเบียนผู้ป่วย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยวัณโรครายใหม่ คิดเป็นร้อยละ 91.2

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

ตารางที่ 4.4 แสดงลักษณะทางประชากร ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตาม ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และความสัมพันธ์ในครัวเรือน

ลักษณะทางประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
อุดมศึกษา	48	7.1
อนุปริญญา	15	4.4
มัธยมศึกษา	48	7.2
ประถมศึกษา	501	75.1
ไม่ได้เรียน	55	8.2
รวม	667	100.0
	(ไม่ตอบ 7 ราย)	
สถานภาพสมรส		
โสด	97	14.4
สมรส	459	68.1
หย่า/แยก	118	17.5
รวม	674	100.0
ความสัมพันธ์ในครัวเรือน		
หัวหน้าครัวเรือน	416	62.0
คู่สมรส	105	15.6
สมาชิกในครัวเรือน	150	22.4
รวม	671	100.0
	(ไม่ตอบ 3 ราย)	

จากตารางที่ 4.4 พบว่าผู้ป่วยวัณโรคส่วนใหญ่ มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา (คิดเป็นร้อยละ 75.1) ส่วนสถานภาพสมรสพบว่า สมรสแล้ว (คิดเป็นร้อยละ 68.1) และส่วนมากเป็นหัวหน้าครัวเรือน (คิดเป็น ร้อยละ 62)

ตารางที่ 4.5 แสดงลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตาม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลักของผู้ป่วย

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 - 4	383	56.8
> 4	291	43.2
รวม	674	100.0
อาชีพหลักของผู้ป่วย		
เกษตรกรกรรม	217	32.8
รับจ้าง	165	24.9
ว่างงาน	126	19.0
แม่บ้าน/นักเรียน	65	9.8
ธุรกิจส่วนตัว	41	6.2
รับราชการ	22	3.3
อื่น ๆ	15	2.3
ภาคเอกชน	11	1.7
รวม	662 (ไม่ตอบ 12 ราย)	100.0

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ครัวเรือนของผู้ป่วยวัณโรค มีสมาชิกในครัวเรือน 1 - 4 คน คิดเป็นร้อยละ 56.8 อาชีพหลักของผู้ป่วยวัณโรค คือ เกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 32.8 รองลงมา คืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 24.5 เป็นนักเรียนหรือแม่บ้าน ร้อยละ 9.8 ว่างงาน ร้อยละ 19.0

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวน ร้อยละ ของรายได้เฉลี่ยต่อปี ของผู้ป่วยวัณโรคและครัวเรือน

ประเภทของรายได้ (บาท)	จำนวน	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ยของผู้ป่วยต่อปี (บาท)		
ต่ำกว่า 61,335 บาท	558	84.4
สูงกว่า 61,335 บาท	103	15.6
(mean = 32,872.16 sd = 56,557.28 median = 13,050)		
รวม	661 (ไม่ตอบ 13 ราย)	100.0
รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อปี (บาท)		
ต่ำกว่า 99,912 บาท	439	65.5
สูงกว่า 99,912 บาท	232	34.5
(mean = 94,808.97 sd = 106,272.11 median = 61,200)		
รวม	671(ไม่ตอบ 3 ครัวเรือน)	100.0

หมายเหตุ รายได้เฉลี่ยของผู้ป่วยวัณโรค แบ่งตาม รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทย ปี พ.ศ. 2537 คือ 61,335 บาท ต่อ ปี

รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน แบ่งตาม รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ.2537 คือ 99,912 บาท ต่อปี

จากตารางพบว่า ผู้ป่วยวัณโรคส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีต่ำกว่า รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทย (คิดเป็นร้อยละ 84.4) และรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่อปี ก็พบว่าต่ำกว่า รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ.2537 ราย (คิดเป็นร้อยละ 65.5)

หมวดที่ 2 ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อผู้ป่วยและครัวเรือน

2.1 ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรค

จากผลการวิจัย จำแนกค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรค ตามประเภทของค่าใช้จ่าย ดังต่อไปนี้

1 ค่าใช้จ่ายทางตรง (Direct Cost) ประกอบด้วย

1.1 ค่าใช้จ่ายทางตรงที่เกี่ยวกับการแพทย์ (Direct Medical Cost) ได้แก่ ค่ายา ที่ผู้ป่วยไปรับการรักษาจากที่อื่น ก่อนที่จะมารับบริการที่สถานบริการ

1.1 ค่าใช้จ่ายทางตรงที่เกี่ยวกับการแพทย์ (Direct Medical Cost) ได้แก่ ค่ายา ค่าเอกซเรย์ ค่าตรวจเสมหะ ของผู้ป่วยวัณโรค ที่จ่ายให้กับสถานบริการ

1.2 ค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ (Direct Non-Medical Cost) ได้แก่ ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าพักรักษา ของผู้ป่วยวัณโรคขณะรับการรักษาที่สถานบริการ

2 ค่าใช้จ่ายทางอ้อม (Indirect Cost) เป็นค่าเสียโอกาสที่เกิดจากการหยุดงานของผู้ป่วยวัณโรค ที่เกิดจากการเจ็บป่วย การหยุดงานและการสูญเสียรายได้ของผู้ที่พาผู้ป่วยวัณโรคมารักษาตัว และ ผู้ดูแลผู้ป่วยวัณโรค ขณะเจ็บป่วยที่บ้าน

3 ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรคตลอด course การรักษา (Total Cost) ได้จากการนำ ค่าใช้จ่ายทางตรง รวมกับ ค่าใช้จ่ายทางอ้อม ในผู้ป่วยวัณโรคที่มีค่าใช้จ่ายทั้งสองประเภท

1 ค่าใช้จ่ายทางตรง (Direct Cost)

- 1.1 ค่าใช้จ่ายทางตรงที่เกี่ยวกับการแพทย์ (Direct Medical Cost) ซึ่งแบ่งเป็น
- ก. ค่าใช้จ่ายในการรักษาโรค ที่เกิดขึ้นก่อนที่ผู้ป่วยจะเข้ารับการรักษาที่สถานบริการ
 - ข. ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นขณะที่ผู้ป่วยรับการรักษาที่สถานบริการ

ก. ค่าใช้จ่ายในการรักษาโรค ที่เกิดขึ้นก่อนที่ผู้ป่วยจะเข้ารับการรักษาที่สถานบริการ ซึ่งพบว่าผู้ป่วยโรค เมื่อเริ่มมีอาการที่สัมพันธ์กับโรค มีลักษณะการไปรับบริการ ก่อนที่จะไปรับบริการที่สถานบริการของรัฐ ดังแสดงใน ตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 แสดง จำนวน ร้อยละ ของผู้ป่วยโรค ที่ไปรับการรักษาตัว ที่อื่น ก่อนมารับการรักษาที่สถานบริการของรัฐ จำแนกตาม สถานที่ ที่ไปรับการรักษา

สถานที่รับการรักษา	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย(คน)	ร้อยละ n = 674
คลินิก	159	29.6
ซื้อยาจากร้านขายยา	153	28.5
โรงพยาบาลของรัฐ	114	21.2
โรงพยาบาลเอกชน	55	10.5
สถานเอนามัย	36	6.7
สมุนไพร	19	3.5
รวม	536	100.0

จากตารางพบว่า มีผู้ป่วยโรค จำนวน 536 คน ที่ไปรับการรักษาที่อื่น มาก่อน คิดเป็นร้อยละ 79.5 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (674) ส่วนใหญ่ไปรับการรักษาที่คลินิก คิดเป็นร้อยละ 29.6

จากผลการวิจัยพบว่าผู้ป่วยวัณโรค มีค่าใช้จ่ายก่อนมารับบริการที่สถานบริการ มีรายละเอียดตาม ตารางที่ 4.8 - 4.11

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค(ค่ายา) ก่อนเข้ารับการรักษาที่สถานบริการของรัฐ จำแนกตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

ภาค	จำนวนผู้ที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	mean (บาท)	median (บาท)	sd.	range	n (คน)
ภาคกลาง	99(64.7)	6,482.7	430.0	40,846.5	400.290.0	153
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	126(58.06)	1,107.9	295.0	2,503.7	21,390.0	217
ภาคเหนือ	111(82.83)	2,654.7	400.0	2,654.7	79,996.0	134
ภาคใต้	104(61.17)	1,215.4	420.0	3,300.7	30,990.0	170
รวม	440(65.28)	2732.8	385.0	20,218.1	400,396	674

mode = 300.0, F Ratio = 1.6090, F Prob. = 0.1866

จากตารางพบว่า ค่าใช้จ่ายผู้ป่วยวัณโรคในการรักษาตัวตั้งแต่เริ่มมีอาการจนกระทั่งมารับการรักษาที่สถานบริการ โดยเฉลี่ย 2732.88 บาท ค่าใช้จ่ายต่ำสุด 4 บาท(ผู้ป่วยซื้อยาที่ร้านขายยา 1 ครั้ง) ค่าใช้จ่ายสูงสุด 400,300 บาท (ผู้ป่วยไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลเอกชน และ นอนโรงพยาบาล) ภาคกลางมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 6,482.77 บาท สูงกว่าภาคอื่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าภาคอื่น ๆ คือ 1,107.91 บาท และเมื่อพิจารณาถึงค่ามัธยฐานก็พบว่า ผู้ป่วยในภาคกลางยังมีค่าใช้จ่ายสูงสุด และต่ำสุดในผู้ป่วยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าวในแต่ละภาคพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

ผู้ป่วยวัณโรคในภาคเหนือ มีจำนวนผู้ป่วยที่ไปรับการรักษาที่อื่น ก่อนเข้ารับการรักษาที่สถานบริการ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.83 ของจำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายทั้งหมด

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค ก่อนเข้ารับการรักษาที่สถานบริการของรัฐ จำแนกตามระดับของสถานบริการ

ระดับสถานบริการ	จำนวนผู้ป่วย					
	ที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	mean (บาท)	median	sd	range	n (คน)
ศูนย์วัณโรคเขต	261(72.5)	3,392.5	370.0	25,719.4	400.296.0	360
รพศ/รพท.	88(54.6)	2,169.0	467.0	7,870.5	69,990.0	161
โรงพยาบาลชุมชน	91(59.4)	1,385.8	300.0	4,433.1	38,990.0	153
รวม	440(65.2)	2732.88	385.0	20,218.1	400,296.0	674

F Ratio = 0.3740, F Prob. = 0.6882

mode = 300.0

จากตารางพบว่าผู้ป่วยวัณโรคที่รับบริการที่ ศูนย์วัณโรคเขต มีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ก่อนที่จะมารักษาที่สถานบริการ เฉลี่ย 3,392.53 บาท ซึ่งสูงกว่าผู้ป่วยที่ไปใช้บริการที่ โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป และ โรงพยาบาลชุมชน ส่วนผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่โรงพยาบาลชุมชน มีค่าใช้จ่ายประเภทนี้ ต่ำสุด คือ 1,385 บาท

ผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่ศูนย์วัณโรคเขต มีจำนวนผู้ป่วยที่ไปรับการรักษาที่อื่นมาก่อน สูงกว่าที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 72.5 ของจำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายทั้งหมด

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าว ในแต่ละสถานบริการพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value > 0.05)

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรคก่อนเข้ารับ การรักษาที่สถานบริการของรัฐ จำแนกระบบยาที่ผู้ป่วยได้รับ

ระบบยา	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	mean(บาท)	median	sd.	range	n (คน)
SCC.	277(64.1)	3,110.3	398.0	24,635.5	400.296.0	432
DOTS	163(67.3)	2,091.4	360.0	8,548.6	79.996.0	242
รวม	440(65.2)	2,732.8	385.0	20,218.1	400.296.0	674

SCC. = Short Course Therapy

DOTS = Directory Observe Treatment System

F = 0.840 . P = 0.360 mode = 300.0

จากตารางพบว่า ผู้ป่วยที่ใช้ระบบยา SCC มีค่าใช้จ่ายในการรักษาวัณโรค ก่อนที่จะมารับการรักษาที่สถานบริการ เฉลี่ย 3,110 บาท สูงกว่าผู้ป่วยที่อยู่ในระบบยา DOTS ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,091 บาท เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ของค่าใช้จ่ายดังกล่าว ในระหว่างผู้ป่วยแต่ละระบบยา พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value > 0.05)

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายต่อหัวของผู้ป่วยวัณโรคก่อนเข้ารับการรักษาที่สถานบริการของรัฐ จำแนก ตามประเภทของผู้ป่วย

ประเภทของผู้ป่วย	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	mean (บาท)	median	sd.	range
New	404(65.6)	2925.7	400.0	21,089.8	400,296.0
Relapse	15(68.1)	536.0	150.0	888.6	2,670.0
Transfer in	5(71.4)	1,018.0	1,200.0	849.9	1,870.0
Failure	1(25)	390.0	390.0	0.0	0
Default	2(33.3)	255.0	200.0	289.91	390.0
Other	13(65)	493.77	400.0	722.68	2,426.0
รวม	440(65.2)	2,732.8	385.0	2,0218.1	400,296.0

F Ratio = 0.0896 , F Prob. = 0.9939 mode = 300

พบว่าผู้ป่วยวัณโรค New Case มีค่าใช้จ่ายก่อนที่จะมารับบริการที่สถานบริการเฉลี่ย 2925 บาท สูงกว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของผู้ป่วยประเภทอื่น ๆ และพบว่า ผู้ป่วย Default Case มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำสุด คือ 255 บาท เมื่อพิจารณาถึงค่ามัธยฐาน พบว่าผู้ป่วย ประเภท Transfer in มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยสูงกว่าประเภทอื่น เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าว ในผู้ป่วยแต่ละประเภทพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value > 0.05)

ข. ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรคขณะมารับการรักษาที่สถานบริการ ได้แก่ ค่ายา ค่าเอกซเรย์ ค่าตรวจเสมหะ ซึ่งมีผู้ป่วยบางคนเท่านั้นที่มีค่าใช้จ่าย เนื่องจากกองวัณโรค มีนโยบายในการรักษาพยาบาล โดยไม่คิดมูลค่าแก่ผู้ป่วยวัณโรค โดยเฉพาะ ค่ายา ผลการวิจัยพบว่าผู้ป่วยวัณโรคมีค่าใช้จ่าย ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.12 - 4.15

ค่ายา ผู้ป่วยวัณโรคมีค่าใช้จ่ายเป็นค่ายา ดังมีรายละเอียดตามที่แสดงในตารางที่ 4.12 - 4.15

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ยของค่ายาต่อหัว ที่ผู้ป่วยวัณโรค จ่ายให้กับสถานบริการ จำแนกตามรายนภาค

ภาค	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	mean (บาท)	sd.	range	n (คน)
ภาคกลาง	18(11.7)	1,852.5	1,579.5	4,940.0	153
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	10(4.6)	885.0	1,164.3	3,560.0	217
ภาคเหนือ	33(24.2)	393.24	520.2	2,260.0	134
ภาคใต้	3(1.7)	1,036.6	1,224.6	2,370.0	170
รวม	64(9.4)	910.6	1,202.7	4,980.0	674

F Ratio = 7.5011

F Prob. = 0.0002

median = 410.0

mode = 200.0

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าขาดต่อหัว ที่ผู้ป่วยวัณโรค จ่ายให้กับสถานบริการ
จำแนก ตามสถานบริการ

ระดับสถานบริการ	จำนวนผู้ป่วย				
	ที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	mean (บาท)	sd	range	n (คน)
ศูนย์วัณโรคเขต	39(10.8)	413.3	500.5	2,560.0	360
รพศ./รพท.	17(10.5)	2,093.5	1,552.0	4,940.0	161
โรงพยาบาลชุมชน	8(5.2)	821.5	1,169.8	3,570.0	153
รวม	64(9.4)	910.6	1,202.7	4,980.0	674

F Ratio = 17.7230 F Prob = 0.0000

median = 410.0 mode = 200.0

พบว่าผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่ศูนย์วัณโรค 39 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.8 ของกลุ่มตัวอย่างที่ไปรับการรักษาที่ศูนย์วัณโรคเขตทั้งหมด (n=360) ต้องจ่ายค่ายา แต่ผู้ป่วยเสียค่ายาเฉลี่ย 413 บาท ซึ่งต่ำกว่าผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่ รพท./รพศ. และ รพช. ผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่ รพศ./รพท. จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.5 ของกลุ่มตัวอย่างที่ไปรับการรักษาที่ รพศ./รพท. ทั้งหมด (n = 161) และผู้ป่วยต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่ายาโดยเฉลี่ย 2,093 บาท สูงกว่าผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่อื่น ผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชน จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.2 ของกลุ่มตัวอย่าง (n=153) มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 821 บาท เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าว พบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ในผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่ รพศ./รพท. กับ ผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่ศูนย์วัณโรคเขต และมีความแตกต่างกันระหว่าง ผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่ รพศ./รพท. กับผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่ โรงพยาบาลชุมชน

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ยของค่ายา ต่อหัวที่ผู้ป่วยวัณโรค จ่ายให้กับสถานบริการ จำแนกตามระบบยาที่ผู้ป่วยได้รับ

ระบบยา	จำนวนผู้ป่วย ที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)		mean(บาท)	sd.	range	n (คน)
SCC.	51(11.8)		1,025.7	1,371.7	400.296.0	432
DOTS	13(5.3)		459.2	287.6	79.994.0	242
รวม	64(9.4)		910.6	1,202.7	400.296.0	674

SCC. = Short Course Therapy

DOTS = Directory Observe Treatment System

F = 12.893 P = 0.001 2-Tail Sig 0.006 ที่ CI 95%

median = 410.0

mode = 200.0

พบว่าผู้ป่วยในระบบยา SCC จำนวน 51 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.8 ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ระบบยานี้ ต้องจ่ายค่ายาให้กับสถานบริการ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,025 บาท ซึ่งสูงกว่าผู้ป่วยในระบบยา DOTS ผู้ป่วยวัณโรคในระบบยา DOTS จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.4 ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ระบบยานี้ และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 459 บาท

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่าย ในผู้ป่วยสองระบบยานี้ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.05)

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าขาดต่อหัว ที่ผู้ป่วยวัณโรค จ่ายให้กับสถานบริการ จำแนกตามประเภทของผู้ป่วย

ประเภทของผู้ป่วย	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่า ใช้จ่าย (ร้อยละ)	mean (บาท)	sd.	range	n(คน)
New	59(9.5)	834.8	1,118.1	4,980.0	615
Relapse	4(18.1)	1,357.2	1,848.9	3,960.0	22
Transfer in	1(14.2)	3600.0	0.0	0.0	7
Failure	0	0	0	0	4
Default	0	0	0	0	6
Other	0	0	0	0	20
รวม	64(9.4)	910.67	1202.75	4,980.0	674

F Ratio = 3.0843 F Prob. = 0.0530

median = 410.0 mode = 200.0

ผู้ป่วยวัณโรค New Case จำนวน 59 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.5 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 615) ต้องจ่ายค่ายาให้กับสถานบริการ โดยเฉลี่ย 834 บาท ผู้ป่วยวัณโรค Relapse จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.1 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 22) ต้องจ่ายค่ายา โดยเฉลี่ย 1,357.25 บาท ผู้ป่วยวัณโรค Transfer in จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.2 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 7) มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยสูงกว่าผู้ป่วยวัณโรคประเภทอื่น คือ 3,600 บาท ส่วนผู้ป่วยประเภทอื่น ไม่มีค่าใช้จ่ายประเภทนี้

เมื่อทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าว ในผู้ป่วยวัณโรคประเภทต่าง ๆ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value > 0.05)

ค่าเอกซเรย์ พบว่าผู้ป่วยวัณโรค 265 ราย คิดเป็นร้อยละ 39.3 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 674) ต้องจ่ายค่าเอกซเรย์ มีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย 62.64 บาท ต่ำสุด 10 บาท สูงสุด 900 บาท ต้องเอกซเรย์เฉลี่ย 1.4 ครั้ง ต่ำสุด 1 ครั้ง สูงสุด 4 ครั้ง รายละเอียด แสดงไว้ในตารางที่ 4.16 - 4.19

ตารางที่ 4.16 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าเอกซเรย์ ต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

ภาค	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	จำนวนครั้งเฉลี่ย	mean (บาท)	sd.	range	n (คน)
ภาคกลาง	70(77.2)	1.1	77.2	133.1	880.0	153
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	42(19.3)	1.1	57.1	64.1	310.0	217
ภาคเหนือ	82(61.2)	1.7	37.6	11.5	80.0	134
ภาคใต้	71(41.7)	1.4	80.2	64.5	250.0	170
รวม	265(39.3)	1.4	62.6	62.2	890.0	674

F Ratio = 4.5950 F Prob = 0.0037

mode = 40.0

จากการพบพบว่า ผู้ป่วยวัณโรคในภาคกลาง จำนวน 70 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.75 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 153) ต้องจ่ายค่าเอกซเรย์ โดยเฉลี่ย 77 บาท ผู้ป่วยวัณโรคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 42 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.35 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 217) ต้องจ่ายค่าเอกซเรย์ โดยเฉลี่ย 57 บาท ผู้ป่วยวัณโรคในภาคเหนือ จำนวน 82 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.2 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 134) มีค่าใช้จ่ายค่าเอกซเรย์ ซึ่งมีจำนวนผู้ป่วยที่ต้องจ่ายค่าเอกซเรย์สูงกว่าภาคอื่น ๆ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 37 บาท ผู้ป่วยวัณโรคในภาคใต้ จำนวน 71 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.76 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 170) มีค่าใช้จ่ายค่าเอกซเรย์ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 80 บาท ซึ่งสูงกว่าภาคอื่น

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าวในแต่ละภาคพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.05) โดยพบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรคในภาคกลางและภาคเหนือ ภาคใต้กับภาคเหนือ

ตารางที่ 4.17 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายค่าเอกซเรย์ ต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามระดับสถานบริการ

ระดับสถานบริการ	จำนวนผู้ป่วยที่				
	มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	mean (บาท)	sd	range	n (คน)
ศูนย์วัณโรคเขต	226(62.8)	41.5	34.9	250.0	360
รพศ./รพท.	31(19.2)	158.7	73.2	230.0	161
โรงพยาบาลชุมชน	8(4.7)	285.0	284.6	870.0	153
รวม	265(39.3)	62.6	62.2	890.0	674

F Ratio = 102.1534 F Prob. = 0.000

mode = 40.0

พบว่าผู้ป่วยวัณโรคที่รับการรักษาที่ศูนย์วัณโรคเขต จำนวน 226 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.8 ของกลุ่มตัวอย่าง ที่ต้องจ่ายค่าเอกซเรย์ (n = 360) ซึ่งมีผู้ป่วยที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าสถานบริการอื่น แต่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ต่ำกว่า คือ 41 บาท ผู้ป่วยวัณโรคที่รับการรักษาที่ รพท./รพศ. จำนวน 31 ราย คิดเป็น ร้อยละ 19.25 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 161) ที่ต้องจ่ายค่าเอกซเรย์ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 158 บาท ผู้ป่วยที่รับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชน จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.7 ที่ต้องจ่ายค่าเอกซเรย์ แต่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 285 บาท สูงกว่าผู้ป่วยที่ไปรับการรักษาที่สถานบริการอื่น เมื่อทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าว ในแต่ละระดับสถานบริการพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ (p value < 0.001) โดยพบว่าแตกต่างกันระหว่างผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่โรงพยาบาลชุมชนกับผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่ รพศ./รพท. โรงพยาบาลชุมชนกับศูนย์วัณโรคเขต รพท./รพศ. กับ ศูนย์วัณโรคเขต

ตารางที่ 4.18 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าเอกซเรย์ ต่อหัวของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามระบบยาที่คนไข้ได้รับ

ระบบยา	จำนวนผู้ป่วย ที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)		mean (บาท)	sd.	range	n (คน)
SCC.	162(37.5)		73.52	97.26	890.0	432
DOTS	103(42.5)		45.53	38.9	310.0	242
รวม	265(39.3)		62.64	82.21	890.0	674

SCC. = Short Course Therapy

DOTS = Directory Observe Treatment System

F = 15.589 P = 0.000 2-Tail Sig = 0.002

จากตารางพบว่าผู้ป่วยในระบบยา SCC จำนวน 162 ราย คิดเป็น ร้อยละ 37.5 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 432) มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 73 บาท ส่วนผู้ป่วยในระบบยา DOTS จำนวน 103 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.5 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 242) มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 45 บาท เมื่อทดสอบถึงความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าว ในผู้ป่วย 2 ระบบยาพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.05)

ตารางที่ 4.19 แสดงค่าเฉลี่ยค่าเอกซเรย์ คอหวั ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตาม ประเภทของ ผู้ป่วย

ประเภทของผู้ป่วย	จำนวนผู้ป่วยที่มี				
	ค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	mean (บาท)	sd.	range	n (คน)
New	254 (41.3)	60.6	78.4	890.0	615
Relapse	7(31.8)	87.1	112.3	310.0	22
Transfer in	3(75)	166.6	236.9	420.0	7
Failure	1(25)	80.0	80.0	0	4
Default	0	0.0	0.0	0	6
Other	0	0.0	0.0	0	20
รวม	265(39.3)	62.6	82.21	890.0	674

F Ratio = 1.8917 F Prob. = 0.1313

mode = 40.0

พบว่าผู้ป่วย New Case จำนวน 254 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.3 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 615) ค้างจ่ายค่าเอกซเรย์ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 60 บาท ผู้ป่วย Relapse จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.8 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 22) ค้างจ่ายค่าเอกซเรย์ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 87.14 บาท ผู้ป่วย Transfer in จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 75 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 4) ค้างจ่ายค่าเอกซเรย์ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 166 บาท ซึ่งสูงกว่าผู้ป่วยวัณโรคประเภทอื่น ๆ ผู้ป่วย Failure จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 25 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 4) มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 80 บาท ส่วนผู้ป่วยประเภทอื่น ไม่มีค่าใช้จ่ายประเภทนี้ เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value > 0.05)

ค่าตรวจเสมหะ

พบว่าผู้ป่วยวัณโรค จำนวน 137 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.32 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 674) ที่ต้องจ่ายค่าตรวจเสมหะ ขณะรับการรักษาที่สถานบริการ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 49.42 บาท ต่ำสุด 10 บาท สูงสุด 240 บาท โดยเฉลี่ยผู้ป่วยวัณโรค 1 ราย - ต้องตรวจเสมหะ 2.4 ครั้ง ค่าเฉลี่ยของค่าตรวจเสมหะมี รายละเอียด ตามที่แสดงไว้ใน ตารางที่ 4.20 - 4.23

ตารางที่ 4.20 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าตรวจเสมหะ ต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตาม รายภาค

ภาค	จำนวนผู้ป่วยที่มี ค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	mean (บาท)	sd.	range	n (คน)
ภาคกลาง	56(36.6)	36.07	48.31	230.0	153
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	10(4.6)	98.0	75.84	170.0	217
ภาคเหนือ	1(0.74)	120.0	0.0	0	134
ภาคใต้	70(41.2)	52.14	48.0	170.0	170
รวม	137(20.3)	49.42	52.73	230.0	674

F Ratio = 5.1095 F Prob. = 0.0022

พบว่าผู้ป่วยวัณโรคภาคกลาง จำนวน 56 ราย คิดเป็น ร้อยละ 36.6 ของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 153$) มีค่าใช้จ่ายในการตรวจเสมหะ โดยเฉลี่ย 36 บาท ผู้ป่วยวัณโรคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.6 ของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 217$) ที่มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าตรวจเสมหะ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 98 บาท ผู้ป่วยวัณโรคในภาคเหนือ จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.74 ของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 134$) ที่มีค่าใช้จ่ายในการตรวจเสมหะ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 120 บาท ผู้ป่วยวัณโรคในภาคใต้ จำนวน 70 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.2 ของกลุ่มตัวอย่าง และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 52 บาท

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าวพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.005) โดยพบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างค่าใช้จ่ายในการตรวจเสมหะของ ผู้ป่วยวัณโรคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้

ตารางที่ 4.21 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าตรวจเสมหะต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตาม ระดับสถานบริการ

ระดับสถานบริการ	จำนวนผู้ป่วยที่มี				
	ค่าใช้จ่าย (ร้อยละ) (บาท)	mean	sd	range	n (คน)
ศูนย์วัณโรคเขต	106(29.4)	35.0	41.73	230.0	360
รพศ/รพท.	24(14.9)	105.4	61.7	170.0	161
โรงพยาบาลชุมชน	7(4.5)	75.7	29.6	0.0	153
รวม	137(20.3)	49.4	52.7	230.0	674

F Ratio = 24.7923 F Prob = 0.0000

ผู้ป่วยวัณโรคที่รับการรักษาที่ศูนย์วัณโรคเขต จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 29.4 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 360) มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าตรวจเสมหะ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 41 บาท ผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่ โรงพยาบาลศูนย์หรือ โรงพยาบาลทั่วไป จำนวน 24 ราย คิด เป็นร้อยละ 14.9 ของกลุ่มตัวอย่าง ที่มีค่าใช้จ่ายค่าตรวจเสมหะ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 105 บาท ซึ่งสูงกว่าผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่สถานบริการอื่น ผู้ป่วยวัณโรคที่รับการรักษาที่ โรงพยาบาลชุมชน จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.5 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 153) ที่มีค่าใช้จ่ายในการตรวจเสมหะ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 75.71 บาท เมื่อทดสอบความแตกต่างของ ค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าว ในผู้ป่วยวัณโรคในแต่ละสถานบริการ พบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.0001) โดยพบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างผู้ป่วยที่รับ การรักษาในโรงพยาบาลชุมชนกับศูนย์วัณโรคเขต โรงพยาบาลศูนย์หรือโรงพยาบาลทั่วไป

- กับศูนย์วัณโรคเขต

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

ตารางที่ 4.23 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าตรวจเสมหะ ต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามประเภทของผู้ป่วย

ประเภทของผู้ป่วย	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	mean (บาท)	sd.	min	max	n (คน)
New	133(21.6)	47.8	50.6	10.0	180.0	615
Relapse	1(4.5)	240.0	0.0	240.0	240.0	22
Transfer in	1(14.3)	90.0	0.0	90.0	90.0	7
Failure	1(25)	10.0	0.0	10.0	10.0	4
Default	1(16.6)	60.0	0.0	60.0	60.0	6
Other	0	0.0	0.0	0.0	0.0	20
รวม	137(20.3)	49.42	52.73	10.0	240.0	674

F Ratio = 3.8973 F Prob. = 0.0050

ผู้ป่วยวัณโรค New Case จำนวน 133 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.6 ของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 615$) ที่มีค่าใช้จ่ายในการตรวจเสมหะ โดยเฉลี่ย 47.89 บาท ผู้ป่วยวัณโรค Relapse Case จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.5 ของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 22$) ที่มีค่าใช้จ่ายในการตรวจเสมหะ โดยเฉลี่ย 240 บาท ผู้ป่วยวัณโรค Transfer Case จำนวน 1 ราย คิดเป็น ร้อยละ 14.3 ของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 7$) ที่มีค่าใช้จ่ายในการตรวจเสมหะ โดยเฉลี่ย 90 บาท ผู้ป่วยวัณโรค Failure Case จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 25 ของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 4$) ที่มีค่าใช้จ่ายในการตรวจเสมหะ โดยเฉลี่ย 10 บาท ผู้ป่วยวัณโรค Default Case จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.6 ของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 6$) ที่มีค่าใช้จ่ายในการตรวจเสมหะ โดยเฉลี่ย 60 บาท

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายดังกล่าว พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \text{ value} < 0.05$) โดยพบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างผู้ป่วย Relapse กับ New Relapse กับ Failure Relapse กับ Transfer Relapse กับ Default

1.2 ค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับทางการแพทย์ (Direct Non - Medical Cost)
ได้แก่ ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าพักรักษา ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.24 - 4.27

ตารางที่ 4.24 แสดงจำนวน ร้อยละ ของผู้ป่วยวัณโรคที่มีค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการ
แพทย์ จำแนกตามรายภาค

ภาค	ค่าเดินทาง		ค่าอาหาร		ค่าพักรักษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ภาคกลาง	142	92.81	58	37.9	0	0
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	204	94.0	82	37.8	0	0
ภาคเหนือ	122	91.04	59	44.02	0	0
ภาคใต้	164	96.47	102	60.0	1	0.58
รวม	632	93.76	301	44.65	1	0.14

จากตารางพบว่าผู้ป่วยวัณโรคส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่าย ค่าพาหนะ ขณะรับการรักษา
วัณโรค คิดเป็นร้อยละ 93.76 (n = 674) และพบว่าสูงสุดในผู้ป่วยวัณโรคภาคใต้
คิดเป็นร้อยละ 96.47 (n = 170) ส่วนค่าอาหารพบว่ามี ผู้ป่วยวัณโรค ร้อยละ 44.65
(n = 674) ที่มีค่าใช้จ่าย และพบว่าผู้ป่วยวัณโรคในภาคใต้ ร้อยละ 60 ที่มีค่าใช้จ่ายเป็น
ค่าอาหาร ซึ่งสูงกว่าผู้ป่วยวัณโรคในภาคอื่น ส่วนจำนวนครั้งในการจ่ายนั้นพบว่า
ค่าเดินทางโดยเฉลี่ย 6.8 ครั้ง ค่าอาหาร โดยเฉลี่ย 7.7 ครั้ง ส่วนค่าพักรักษาเนื่อง
จากผู้ป่วยในแต่ละพื้นที่ สามารถเดินทางไป-กลับ ในแต่ละวันได้ จึงไม่มีค่าใช้จ่าย โดยมี
ผู้ป่วยเพียง 1 ราย ในภาคใต้ ที่ต้องเดินทางมารับการรักษาที่ ศูนย์วัณโรคเขตแล้วไม่
สามารถเดินทางกลับภายใน 1 วัน

ตารางที่ 4.25 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับทางการแพทย์ ต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกเป็นค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าพักแรม

ประเภทค่าใช้จ่าย	mean (บาท)	sd	minimum	maximum
ค่าเดินทาง	225.5	411.2	2.0	4,995.0
ค่าอาหาร	249.3	334.3	10.0	3,600.0
ค่าพักแรม	17,500.0	0.0	17,500.0	17,500.0
รวม	368.9	1007.12	2.0	22,498.0

จากตารางพบว่าผู้ป่วยวัณโรคมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าเดินทางเฉลี่ย 225 บาท ต่ำสุด 2 บาท สูงสุด 4,995 บาท มีค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าอาหารเฉลี่ย 249 บาท ต่ำสุด 10 บาท สูงสุด 3,600 บาท มีค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าพักแรมเฉลี่ย 17,500 บาท เมื่อรวมค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับทางการแพทย์ พบว่า มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยทั้งหมด 368 บาท ต่ำสุด 2 บาท สูงสุด 22,498 บาท

ตารางที่ 4.26 แสดงค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับทางการแพทย์ (ค่าพาหนะ ค่าอาหาร ค่าเดินทาง) ต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามรายภาค

ภาค	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย	mean (บาท)	sd.	minimum	maximum
(n = 674)					
ภาคกลาง	143	321.2	525.7	10.0	4,995.0
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	205	235.3	395.7	2.0	378.0
ภาคเหนือ	124	246.6	329.0	4.0	1,600.0
ภาคใต้	166	666.5	1,810.0	8.0	22,498.0
รวม	638	368.9	1,007.1	2.0	22,498.0

F Ratio = 6.9376 F Prob. = 0.0001

พบว่าผู้ป่วยวัณโรคภาคกลาง จำนวน 143 ราย คิดเป็นร้อยละ 93.46 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 153) มีค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ โดยเฉลี่ย 321 บาท ผู้ป่วยวัณโรคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 205 ราย คิดเป็นร้อยละ 94.47 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 217) มีค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ โดยเฉลี่ย 235 บาท ซึ่งต่ำกว่าทุกภาค ผู้ป่วยวัณโรคภาคเหนือ จำนวน 124 ราย คิดเป็นร้อยละ 92.53 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 134) มีค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ โดยเฉลี่ย 246 บาท ผู้ป่วยวัณโรคภาคใต้ จำนวน 166 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.64 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 166) มีค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ โดยเฉลี่ย 666 บาท ซึ่งสูงกว่าผู้ป่วยในภาคอื่น ๆ ผู้ป่วยวัณโรคมีค่าใช้จ่ายประเภทนี้ต่ำสุด 2 บาท เนื่องจากมีค่าเดินทางเพียงอย่างเดียว และในผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูงสุด 22,498 บาท เนื่องจากต้องจ่ายทั้งค่าเดินทาง ค่าอาหาร และ ค่าพักแรม เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ของค่าใช้จ่ายดังกล่าวในแต่ละภาค พบว่าค่าใช้จ่ายในผู้ป่วยวัณโรคภาคใต้ มีความแตกต่างกับค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรคในภาคอื่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.05)

ตารางที่ 4.27 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ (ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าพักรวม) ต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามระดับของสถานบริการ

ระดับสถานบริการ	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย (n = 674)	mean (บาท)	sd	minimum	maximum
ศูนย์วัณโรคเขต	344	362.7	431.7	6.0	2,500.0
รพศ./รพท.	150	422.5	1,911	2.0	22,498.0
โรงพยาบาลชุมชน	144	327.9	510.8	4.0	3,780.00
รวม	638	368.9	1,007.1	2.0	22,498.0

F Ratio = 0.3373 F Prob. = 0.7138

พบว่าผู้ป่วยวัณโรคที่รับบริการที่ศูนย์วัณโรคเขต จำนวน 344 ราย คิดเป็นร้อยละ 95.5 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 360) โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 362 บาท ผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่ รพศ./รพท. จำนวน 150 ราย คิดเป็นร้อยละ 93.16 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 161) มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 422 บาท ซึ่งสูงกว่าผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่สถานบริการอื่น ผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่โรงพยาบาลชุมชน จำนวน 144 ราย คิดเป็นร้อยละ 94.11 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 153) โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 327 บาท ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่อื่น เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value > 0.05)

ส่วนในผู้ป่วยวัณโรคแต่ละระบบยา พบว่าผู้ป่วยวัณโรคในระบบยา SCC จำนวน 401 ราย คิดเป็นร้อยละ 92.82 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 432) โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 363 บาท และผู้ป่วยในระบบยา DOTS คิดเป็นร้อยละ 97.93 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 242) โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 378 บาท

และในผู้ป่วยวัณโรคแต่ละประเภท พบว่า ผู้ป่วยวัณโรค New จำนวน 582 ราย คิดเป็นร้อยละ 94.63 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 615) มีค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ โดยเฉลี่ย 366 บาท ผู้ป่วยวัณโรค Relapse จำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 95.45 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 22) มีค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ โดยเฉลี่ย 346 บาท ผู้ป่วยวัณโรค Transfer in จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 7) มีค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ โดยเฉลี่ย 442 บาท ผู้ป่วยวัณโรค Failure จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 4) มีค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ โดยเฉลี่ย 874 บาท ซึ่งสูงกว่าผู้ป่วยวัณโรคประเภทอื่น ๆ ผู้ป่วยวัณโรค Default จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 83.3 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 6) มีค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ โดยเฉลี่ย 137 บาท ซึ่งต่ำกว่าผู้ป่วยวัณโรคประเภทอื่น ๆ ผู้ป่วยวัณโรค Other Case จำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 95.0 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 20) มีค่าใช้จ่ายทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ โดยเฉลี่ย 386 บาท

โดยสรุป จากผลการวิจัยผู้ป่วยวัณโรค มีค่าใช้จ่ายทางตรง (Direct Cost) ซึ่งได้จากการนำค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นก่อนมารับบริการที่สถานบริการ รวมกับค่าใช้จ่ายทางตรงทั้งที่เกี่ยวกับการแพทย์และไม่เกี่ยวกับการแพทย์ ที่ผู้ป่วยจ่ายขณะทำการรักษาตัว ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 4.28 - 4.30

ตารางที่ 4.28 แสดงค่าใช้จ่ายทางตรง (Direct Cost) ต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค
จำแนกตามรายนภาค

ภาค	จำนวนผู้ป่วย ที่มีค่าใช้จ่าย	mean (บาท)	sd.	median	range	n(คน)
ภาคกลาง	151	5,114.5	33,124.9	860.0	400.560	153
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	210	1,184.7	2,190.0	453.0	21,958	217
ภาคเหนือ	133	2,796.2	9,643.3	700.0	80,192	134
ภาคใต้	167	2,134.9	4,666.5	1,000.0	48,126	170
รวม	661	2,646.7	16,646.8	724.0	400,572	674

F Ratio = 1.7078 F Prob. = 0.1641

mode = 40

พบว่าผู้ป่วยวัณโรคจำนวน 661 ราย คิดเป็นร้อยละ 98.07 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 674) ที่มีค่าใช้จ่ายทางตรง โดยเฉลี่ย 2,646 บาท ต่ำสุด 8 บาท สูงสุด 400,580 บาท เมื่อดูในรายภาคพบว่า ผู้ป่วยวัณโรคในภาคกลาง จำนวน 151 ราย คิดเป็นร้อยละ 98.69 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 153) โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 5,114 บาท สูงกว่าผู้ป่วยวัณโรคในภาคอื่น ๆ อันดับสอง คือ ผู้ป่วยวัณโรคในภาคเหนือ ซึ่งมีจำนวน 133 ราย คิดเป็นร้อยละ 99.25 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 134) ที่มีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย 2,796 บาท อันดับสาม คือ ผู้ป่วยวัณโรคในภาคใต้ ซึ่งมีผู้ป่วยจำนวน 167 ราย คิดเป็นร้อยละ 98.23 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 170) ที่มีค่าใช้จ่ายทางตรง โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,134 บาท ผู้ป่วยวัณโรคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 210 ราย คิดเป็น ร้อยละ 96.77 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 217) ที่มีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย 1,184 บาท ต่ำกว่าผู้ป่วยวัณโรคในภาคอื่น

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ของค่าใช้จ่ายทางตรง ในผู้ป่วยวัณโรคในแต่ละภาคพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value > 0.05)

ตารางที่ 4.29 แสดงค่าใช้จ่ายทางตรง (Direct Cost) ต่อหัวของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามระดับสถานบริการ

ระดับสถานบริการ	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย	จำนวนผู้				
		mean	sd	median	range	n (คน)
ศูนย์วัณโรคเขต	357	3.251.0	22.022.4	780.0	400.560.0	360
รพศ/รพท.	158	2.265.6	7.120.9	560.0	69.988.0	161
โรงพยาบาลชุมชน	146	1.581.7	3.677.7	645.0	39.592.0	153
รวม	661	2.646.7	16.646.8	724.0	400.560.0	674

F Ratio = 0.5747 F Prob. = 0.5632

mode = 40

เมื่อพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายทางตรงในผู้ป่วยวัณโรค ที่ไปรับการรักษาในสถานบริการต่าง ๆ พบว่า ผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่ศูนย์วัณโรคเขต มีค่าใช้จ่ายสูงกว่าที่อื่น คือ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 3.251 บาท และมีจำนวนผู้ป่วย 357 ราย คิดเป็นร้อยละ 99.16 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 360) ที่มีค่าใช้จ่าย อันดับสอง คือผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่ไปรับบริการที่ โรงพยาบาลศูนย์ หรือ โรงพยาบาลทั่วไป โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,265 บาท และมีผู้ป่วยจำนวน 158 ราย คิดเป็นร้อยละ 98.13 ที่มีค่าใช้จ่าย ส่วนผู้ป่วยที่ไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชน มีค่าใช้จ่ายทางตรงต่ำสุด โดยเฉลี่ย 1,581 บาท และมีผู้ป่วยจำนวน 146 ราย คิดเป็นร้อยละ 95.42 ของกลุ่มตัวอย่างที่มีค่าใช้จ่าย เมื่อทดสอบความแตกต่างพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value > 0.05)

ตารางที่ 4.30 แสดงค่าใช้จ่ายทางตรง (Direct Cost) ต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามประเภทของผู้ป่วย

ประเภทของผู้ป่วย	จำนวนผู้ป่วย				
	ที่มีค่าใช้จ่าย	mean (บาท)	sd.	median	n (คน)
New	604	2,773.3	1,7404.2	729	615
Relapse	22	1,295.8	1,847.6	595	22
Transfer in	7	2,197.4	1,517.3	2,110	7
Failure	4	1,886.5	1,602.2	1,538	4
Default	5	377.2	294.9	320	6
Other	19	1,110.5	1,196.2	510	22
รวม	661	2,646.7	16,646.8	724	674

F Ratio = 0.0890 F Prob = 0.9940

min = 8.0 max = 400,580 mode = 40.0

ในผู้ป่วยวัณโรคแต่ละประเภทพบว่า เมื่อพิจารณาถึงค่า mean ผู้ป่วย New มีค่าใช้จ่ายสูงกว่าผู้ป่วยวัณโรคประเภทอื่น โดยเฉลี่ย 2,773 บาท และมีผู้ป่วยจำนวน 604 ราย คิดเป็นร้อยละ 98.21 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 615) ที่มีค่าใช้จ่าย และพบว่าผู้ป่วยวัณโรค Default มีค่าใช้จ่ายต่ำสุด โดยเฉลี่ย 377 บาท และมีผู้ป่วยจำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.33 ของกลุ่มตัวอย่างที่มีค่าใช้จ่าย เมื่อคู่ค้ำมีชยฐานพบว่า ผู้ป่วย Transfer in มีค่าใช้จ่ายสูงสุด คือ 2,110 บาท

เมื่อทดสอบความแตกต่างพบว่า ไม่มีความแตกต่างในผู้ป่วยวัณโรคแต่ละประเภทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ P Value > 0.05

ในผู้ป่วยวัณโรคในแต่ละระบบยา พบว่า ผู้ป่วย SCC มีค่าใช้จ่ายทางตรงสูงกว่า คือ โดยเฉลี่ย 2,897 บาท และมีผู้ป่วยจำนวน 420 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.22 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 432) ส่วนผู้ป่วยวัณโรคในระบบยา DOTS มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,210 บาท และมีผู้ป่วยจำนวน 241 ราย คิดเป็นร้อยละ 99.58 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 242) ที่มีค่าใช้จ่าย

2 ค่าใช้จ่ายทางอ้อม (Indirect Cost) จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยวัณโรคมีค่าใช้จ่ายทางอ้อม ซึ่งได้จาก

2.1 ค่าใช้จ่ายทางอ้อมที่เกิดจากการขาดงาน เนื่องจากการเจ็บป่วยของตัวผู้ป่วยวัณโรคเอง ทั้งการขาดงานจากการนอนโรงพยาบาล และ การขาดงานเพื่อพำนักที่ตัวที่บ้าน โดยคิดเฉพาะผู้ป่วยวัณโรคที่มีรายได้เท่านั้น (465 ราย) มีผู้ป่วยที่สูญเสียรายได้ 423 ราย คิดเป็นร้อยละ 90.9 ของผู้ป่วยที่มีรายได้ สูญเสียรายได้เฉลี่ย 6,009 บาท สูงสุด 73,972 บาท (sd = 9,543.2, median = 2,465.7)

2.2 ค่าใช้จ่ายทางอ้อมที่เกิดจากการขาดงานของ ผู้ที่พาผู้ป่วยมารับรักษาตัวที่โรงพยาบาล และผู้ที่ต้องดูแลผู้ป่วยเป็นประจำ ซึ่งมีจำนวน จำนวน 100 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.83 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 674) โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 5,960 บาท ต่ำสุด 50 บาท สูงสุด 64,132 บาท

ดังนั้น ค่าใช้จ่ายทางอ้อมจึงได้จาก ค่าใช้จ่ายในข้อ 2.1 รวมกับ ค่าใช้จ่ายในข้อ 2.2 โดยมีรายละเอียด ตามตารางที่ 4.31 - 4.33

ตารางที่ 4.31 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายทางอ้อมต่อหัวของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตาม
 ภูมิภาค

ภาค	จำนวนผู้ป่วย ที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	median	sd	range	n(คน)
ภาคกลาง	115(75.1)	3,945.2	9,743.5	66,513.0	153
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	144(66.3)	794.5	1,6063.4	58,100.0	217
ภาคเหนือ	91(67.9)	2,136.9	5,457.2	35,493.0	134
ภาคใต้	118(69.4)	5,218.5	1,4923.2	102,676.0	170
รวม	468(69.4)	2,564.3	12,564.8	102,766	674

F Ratio = 1.6211 F Prob. = 0.1896

mean = 6,561.6

จากตาราง พบว่า ภาคใต้มีค่าใช้จ่ายทางอ้อมได้แก่ การขาดงาน การสูญเสียรายได้
 ของผู้ป่วยวัณโรค หรือผู้ที่พาผู้ป่วยมารับการรักษาที่สถานบริการของผู้ป่วยวัณโรคสูงสุด คือ
 โดยเฉลี่ย 5,218 บาท และมีจำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายทางอ้อมสูงสุด คิดเป็น ร้อยละ 75
 ของผู้ป่วยวัณโรคภาคกลางทั้งหมด มีค่าใช้จ่ายต่ำสุดในผู้ป่วยวัณโรค ภาคตะวันออกเฉียง
 เหนือ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 794 บาท

จะเห็นว่า ค่าใช้จ่ายทางอ้อมต่อหัวของผู้ป่วยวัณโรค มีความแตกต่างกันมาก ทั้งนี้
 เนื่องจาก ลักษณะอาชีพและรายได้ของผู้ป่วยและผู้ที่สามารถรักษาตัว มีความแตกต่างกัน

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าใช้จ่าย พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ
 ทางสถิติ (p value > 0.05)

ตารางที่ 4.32 แสดงค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายทางอ้อมต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามระดับสถานบริการ

ระดับสถานบริการ	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	median(บาท)	sd	range	n(คน)
ศูนย์วัณโรคเขต	243(67.5)	3,945.2	12,054.4	102,722.0	360
รพศ./รพท.	124(77)	1,684.9	14,386.4	58,093.0	161
โรงพยาบาลชุมชน	101(66)	821.9	13,143.3	46,457.0	153
รวม	468(69.4)	2,564.3	12,564.8	102,766.0	674

F Ratio = 0.1914 F Prob. = 0.8261

mean = 6,561.6

จากตาราง พบว่า ผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่ศูนย์วัณโรคเขต มีค่าใช้จ่ายทางอ้อมสูงสุด โดยเฉลี่ย 3,945 บาท และต่ำสุดในผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชน คือ เฉลี่ย 821 บาท แต่มีจำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายทางอ้อมสูงสุดในผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่ โรงพยาบาลศูนย์หรือโรงพยาบาลทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 77

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าใช้จ่าย พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value > 0.05)

ตารางที่ 4.33 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายทางอ้อม ต่อหัว ของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามประเภทของผู้ป่วยวัณโรค

ประเภทของผู้ป่วย	จำนวนผู้ป่วย ที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	median(บาท)	sd	range	n(คน)
New	432(70.2)	2,840.0	12,821.8	102,766.0	615
Relapse	15(68.1)	733.1	100.1	44,364.0	22
Transfer in	3(42.8)	5,227.3	0.0	89,285.0	7
Failure	3(75)	3,528.7	0.0	27,136.0	4
Default	6(100)	5,499.6	16,864.5	49,247.0	6
Other	9(45)	61.4	0.0	801.0	20
รวม	468(69.4)	2,564.3	12,564.8	102,766.0	674

F Ratio = 0.3398 F Prob. = 0.8505

พบว่า ผู้ป่วย Default มีค่าใช้จ่ายทางอ้อมสูงสุด โดยเฉลี่ย 5,499 บาท ต่ำสุดในผู้ป่วยประเภท Other คือ 61 บาท และเมื่อพิจารณาถึงจำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายก็พบว่า ผู้ป่วย Default มีผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย คิดเป็นร้อยละ 100 ของผู้ป่วยประเภทนี้ เมื่อทดสอบความแตกต่างพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \text{ value} > 0.05$)

ส่วนในผู้ป่วยแต่ละระบบยา พบว่า ผู้ป่วยที่รับการรักษาแบบ DOTS มีค่าใช้จ่ายทางอ้อม เฉลี่ยสูงกว่าผู้ป่วยที่รับการรักษาแบบ SCC. คือ 2,958 บาท มีจำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย จำนวน 172 ราย คิดเป็นร้อยละ 71 ของผู้ป่วยในระบบยานี้

ส่วนผู้ป่วย SCC มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,465 บาท และมีจำนวนผู้ป่วย 296 ราย ที่มีค่าใช้จ่าย คิดเป็นร้อยละ 68.5 ของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 432$)

3. ค่าใช้จ่ายตลอด การรักษาวัณโรค (Total Cost)

เมื่อรวมค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรค ทั้งค่าใช้จ่ายทางตรงและค่าใช้จ่ายทางอ้อม พบว่า ตลอดการรักษา ตั้งแต่เริ่มมีอาการที่สัมพันธ์กับวัณโรค จนกระทั่งผู้ป่วยมารับการรักษาที่สถานบริการ และรับยารักษาวัณโรคเป็นเดือนสุดท้าย พบว่าผู้ป่วยวัณโรค จำนวน 462 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.54 ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 674) ที่มีค่าใช้จ่าย โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 4,218 บาท (มัธยฐาน) ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำสุด 48 บาท ในผู้ป่วยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยสูงสุด 406,059 บาท ในผู้ป่วยภาคกลาง มีรายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ใน ตารางที่ 4.34 - 4.36

ตารางที่ 4.34 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่าย ทั้งหมดของผู้ป่วยวัณโรคต่อหัว ตลอด course
การรักษา จำแนกตามรายภาค

ภาค	จำนวนผู้ป่วย ที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	median (บาท)	sd	minimum	maximum	n (คน)
ภาคกลาง	113(73.8)	5.865.7	3.3315.3	390.0	406.059.4	153
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	143(65.8)	1.508.8	4.967.5	48.7	63.806.8	217
ภาคเหนือ	91(67.9)	3.702.8	9.942.8	80.0	47.826.8	134
ภาคใต้	115(67.6)	7.083.8	9.340.9	330.5	105.082.6	170
รวม	462(68.5)	4.218.3	1.7415.9	48.76	406.059.4	674

F Ratio = 5.7251 F Prob. = 0.0007

mean = 9.175.7

พบว่า ผู้ป่วยวัณโรคใน ผู้ป่วยวัณโรคในภาคใต้ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยสูงสุด คือ 7,083บาท อันดับสองคือ ผู้ป่วยวัณโรคภาคกลางมีค่าใช้จ่ายตลอดการรักษาวัณโรค คือ โดยเฉลี่ย 5,865 บาท อันดับสาม คือ ผู้ป่วยวัณโรคในภาคเหนือ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 3,702บาท และต่ำสุดในผู้ป่วยวัณโรคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,508บาท

แต่เมื่อพิจารณาถึงจำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย พบว่า ผู้ป่วยวัณโรคภาคกลาง มีจำนวนผู้มีค่าใช้จ่ายมากกว่าภาคอื่น คิดเป็นร้อยละ 73.8 ของกลุ่มตัวอย่างในภาคนี้ และมีผู้ป่วยวัณโรค ร้อยละ 68.5 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ที่เมื่อเจ็บป่วยแล้วมีค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายด้วยตัวเอง นอกนั้นเป็นผู้ป่วยที่ได้รับการสงเคราะห์ ซึ่งไม่ได้รวมในการศึกษาค้างนี้

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \text{ value} < 0.0001$) โดยมีความแตกต่างกันในผู้ป่วยวัณโรค ภาคกลาง กับภาคเหนือ ภาคกลางกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 4.35 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของผู้ป่วยวัณโรคต่อหัว ตลอด course การรักษา จำแนกตามระดับของสถานบริการ

ระดับสถานบริการ	จำนวนผู้ป่วย ที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	median (บาท)	sd	minimum	maximum	n(คน)
ศูนย์วัณโรคเขต	241(66.9)	5,360.0	2,2626.1	80.0	406,059.4	360
รพศ./รพท.	122(75.7)	2,809.04	9,123.4	48.7	73,556.9	161
โรงพยาบาลชุมชน	99(64.7)	1,738.7	13,143.3	69.3	57,353.4	153
รวม	462(68.5)	4,218.3	17,415.9	48.7	406,059.4	674

F Ratio = 0.9361 F Prob. = 0.0507

mean = 9,175.7

พบว่าผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่ศูนย์วัณโรคเขตมีค่าใช้จ่าย ตลอดการรักษาของผู้ป่วยวัณโรคสูงสุด โดยเฉลี่ย 5,360 บาท ผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่โรงพยาบาลทั่วไป/โรงพยาบาลศูนย์ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,809 บาท ส่วนผู้ป่วยวัณโรคที่รับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชน มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ต่ำสุด คือ 1,738 บาท

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย พบว่า ผู้ป่วยวัณโรคที่ไปรับบริการที่โรงพยาบาลศูนย์หรือโรงพยาบาลทั่วไป มีจำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย มากกว่าผู้ที่ไปรับบริการที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 75.7

เมื่อทดสอบความแตกต่างพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.05) โดยพบว่าแตกต่างกันในผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่ ศูนย์วัณโรคเขตกับผู้ป่วยที่ไปรับบริการที่โรงพยาบาลชุมชน

ในผู้ป่วยแต่ละระบบยา พบว่าผู้ป่วยที่ใช้ระบบของ DOTS มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยสูงกว่าผู้ป่วยที่ใช้ระบบยา SCC โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 4,771 บาท ส่วนผู้ป่วยในระบบยา SCC มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 3,910 บาท เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value > 0.05)

ตารางที่ 4.36 แสดงค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของผู้ป่วยวัณโรค ต่อหัว ตลอด course การรักษา จำแนกตามประเภทของผู้ป่วย

ประเภทของผู้ป่วย	จำนวนผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่าย (ร้อยละ)	median (บาท)	sd	minimum	maximum	n(คน)
New	427(69.4)	4,360.0	1,8194.5	48.7	406,059.4	615
Relapse	15(68.1)	1,905.0	1,839.3	80.0	52,133.5	22
Transfer in	3(42.8)	9,697.4	1,723.5	4,719.0	12,116.2	7
Failure	3(75)	4,480.0	1,816.9	3,998.7	29,856.4	4
Default	5(33.3)	2,714.3	9,634.7	388.4	50,175.0	6
Other	9(45)	374.2	1,196.2	181.6	973.6	20
รวม	462(68.5)	4,218.3	17415.99	48.7	406,059.4	674

F Ratio = 0.3846 F Prob. = 0.8594

พบว่าผู้ป่วยประเภท Transfer in มีค่าใช้จ่ายตลอด Course การรักษาสูงสุด คือ 9.697 บาท และต่ำสุดในผู้ป่วยประเภท Other คือ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 374 บาท

ผู้ป่วย Default มีจำนวนผู้ป่วยมีค่าใช้จ่ายสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 33.3

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value > 0.05)

โดยสรุปแล้วผู้ป่วยวัณโรค 1 ราย มี ค่าใช้จ่าย ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่เริ่มป่วย จนกระทั่ง เดือนสุดท้ายของการรักษา ตามประเภทของค่าใช้จ่ายดังนี้

ตารางที่ 4.37 แสดงค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวของผู้ป่วยวัณโรค จำแนกตามประเภทของต้นทุน

ประเภทต้นทุน	จำนวนผู้ป่วย ที่มีค่าใช้จ่าย	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่าย (median) บาท	n (คน)
ต้นทุนทางตรง	661	98.07	724.0	674
ต้นทุนทางอ้อม	468	69.4	2,564.3	674
ต้นทุนรวม	462	68.5	4,218.3	674

จากตารางพบว่าผู้ป่วยวัณโรคมีต้นทุนทางตรง ต่อผู้ป่วยวัณโรค 1 ราย เฉลี่ย 724 บาท และมีผู้ป่วยวัณโรค จำนวน 661 ราย คิดเป็นร้อยละ 98.07 ที่มีค่าใช้จ่าย

มีต้นทุนทางอ้อม ต่อผู้ป่วยวัณโรค 1 ราย เฉลี่ย 2,564 บาท มีผู้ป่วยร้อยละ 69.4 ที่มีค่าใช้จ่าย

เมื่อพิจารณาถึงต้นทุนรวมของผู้ป่วยวัณโรค 1 ราย ซึ่งได้จากผู้ป่วยวัณโรคที่มีทั้งต้นทุนทางตรงและต้นทุนทางอ้อม โดยเฉลี่ย ผู้ป่วย 1 ราย จะมีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย 4,218 บาท และมีจำนวนผู้ป่วยร้อยละ 68.5 ที่มีค่าใช้จ่าย ส่วนที่เหลือนั้นมีค่าใช้จ่ายแต่ได้รับการสงเคราะห์จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น แผนกสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

3. ผลกระทบทางสังคม ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้ป่วยและครัวเรือน พบว่ามีผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นภายหลังมีผู้ป่วยวัณโรค ในครัวเรือน ดังต่อไปนี้

1. การดูแลเด็กและผู้สูงอายุ ตามเฉพาะครัวเรือนที่มีเด็กและผู้สูงอายุ เท่านั้น มีรายละเอียดตามตาราง ที่ 4.38

ตารางที่ 4.38 แสดงจำนวน ร้อยละ การเปลี่ยนแปลงในการดูแลเด็ก และผู้สูงอายุ เมื่อมีผู้ป่วยวัณโรคของครัวเรือนที่มีเด็กและผู้สูงอายุ

ประเภทการดูแล	ไม่มีการเปลี่ยนแปลง		เปลี่ยนผู้ดูแล		จำนวนครัวเรือนที่ ก่อนป่วยดูแลโดยผู้ป่วย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี	179	90.8	18	9.2	197 (n=365)	100.0
ผู้สูงอายุ	42	75.0	14	25.0	56 (n=256)	100.0

การดูแลเด็กจากตารางพบว่า

ในกลุ่มตัวอย่างมีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่ต้องดูแล จำนวน 365 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 54.1 (n = 674)

ผู้ป่วยวัณโรคเป็นผู้ดูแลเด็กเองจำนวน 197 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 54.0 (n=365) เมื่อป่วยแล้วตัวผู้ป่วยไม่สามารถที่จะดูแลเด็กต่อไปได้ ต้องเปลี่ยนคนดูแลเด็กใหม่ จำนวน 17 คน คิดเป็น ร้อยละ 8.7(n = 197) โดยเปลี่ยนผู้ดูแลเด็กเป็น ปู่ย่า/ตายาย ร้อยละ 35 และเป็นการดูแล โดยบุคคลอื่น ร้อยละ 65

การดูแลผู้สูงอายุ จากตารางพบว่า มีผู้สูงอายุในครัวเรือนที่ต้องเลี้ยงดู จำนวน 256 ครัวเรือน คิดเป็น ร้อยละ 37.7 (674 คน) โดยเฉลี่ย 1.37 คน/ครัวเรือน สูงสุด 4 คน

และผู้ป่วยมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 56 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.9 (256 ราย) และเมื่อป่วยด้วยวัณโรคแล้ว พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงการดูแลผู้สูงอายุ 14 คน คิดเป็นร้อยละ 25

2.การดูแลผู้ป่วย แบ่งเป็นการดูแลผู้ป่วยเมื่อต้องไปรับการรักษาที่สถานบริการ และการดูแลผู้ป่วยภายในบ้าน

ก. การดูแลผู้ป่วยเมื่อไปรักษาตัวที่สถานบริการ

จากผลการวิจัยพบว่า มีผู้ป่วยวัณโรค จำนวน 252 คน ต้องมีผู้พามารับการ รักษาตัวที่สถานบริการ คิดเป็นร้อยละ 37.6 (n=674) และส่วนใหญ่ผู้ที่พาไปโรงพยาบาล จะเป็นบุตร คิดเป็นร้อยละ 42.4 (n=252) เป็นผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 57.6 ผู้ที่พาไปต้อง หยุดงานเพื่อที่จะพาคคนไข้มาโรงพยาบาลคิดเป็นร้อยละ 240 ราย คิดเป็นร้อยละ 95.2 (n=252)

ข. การดูแลผู้ป่วยในครัวเรือน

จากผลการวิจัยพบว่า ในช่วงที่ผู้ป่วยรักษาตัวด้วยวัณโรค ต้องมีสมาชิกใน ครัวเรือนที่ต้องดูแลประจำ 306 ราย คิดเป็น ร้อยละ 46.0 (n = 665 ไม่ตอบแบบสอบถาม 9 ราย) ผู้ดูแลส่วนใหญ่คือ สามี/ภรรยา จำนวน 172 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.2 (n =306) เป็นผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 43.8 ผู้ดูแลต้องหยุดงานประจำ จำนวน51 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.6 (n = 306)

การสูญเสียรายได้ของ ผู้ที่พาไปรับการรักษาตัวและผู้ที่ต้องดูแลประจำ ได้มีราย ละเอียด ในการคำนวณ ค่าใช้จ่ายทางอ้อม ของผู้ป่วยและครัวเรือน

3. แหล่งที่มาของเงินค่ารักษาพยาบาล จากผลการวิจัยพบว่า เมื่อมีผู้ป่วย วัณโรคในครัวเรือน ครัวเรือนต้องค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล โดย

ก. เงินออมของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนต้องจ่ายเงินออมในการรักษา พยาบาลผู้ป่วยวัณโรค ตั้งแต่เริ่มป่วย จำนวน 123 คน คิดเป็น ร้อยละ 18.4 (n = 667 ไม่ คอบแบบสอบถาม 7 ราย) โดยเฉลี่ยเงินออมที่ใช้ไป 5,001.97 บาท ต่อคน ต่ำสุดเฉลี่ย 40 บาท สูงสุด 80,000 บาท

ข. การขายทรัพย์สินในครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนต้องขายทรัพย์สิน เพื่อนำมาใช้ในการรักษาพยาบาลวัณโรค จำนวน 62 ราย คิดเป็น ร้อยละ 9.7 (n=641 ไม่ คอบแบบสอบถาม 33 ราย) โดยทรัพย์สินที่ขาย แสดงใช้ตามตารางที่ 4.39

ตารางที่ 4.39 แสดงจำนวน ร้อยละ ของการขายทรัพย์สินในครัวเรือน และค่าเฉลี่ยของมูลค่าทรัพย์สิน จำแนกตามประเภทของทรัพย์สิน ในครัวเรือนที่มีการขายทรัพย์สิน

ประเภทของทรัพย์สิน	จำนวน (ครัวเรือน)	มูลค่า (บาท)	ร้อยละ
1. ที่ดิน	3	107,666.67	4.8
2. เครื่องประดับ	27	4,750	43.6
3. รถยนต์/มอเตอร์ไซด์/รถบรรทุก/ รถอื่น	3	11,500	4.8
4. สัตว์เลี้ยง	20	6,740	32.3
5. อื่นๆ	9	56,500	14.5
รวม	62	187,156.67	100.0

ค. การกู้เงินเพื่อการรักษาพยาบาล จากผลการวิจัย พบว่า มีครัวเรือนของผู้ป่วย วัณโรค จำนวน 61 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.1 (n=674) ต้องกู้เงินมาเมื่อการรักษาพยาบาล คิดเป็นเงินเฉลี่ย 12121.31 บาท ต่ำสุด 100 บาท สูงสุด 150,000 บาท

ง. เงินที่ส่งเข้ามาในครัวเรือน เพื่อการรักษาวัณโรค พบว่า ครัวเรือน ต้องใช้ เงินที่ส่งมาจากญาติพี่น้อง เพื่อการรักษาวัณโรคประจำ จำนวน 133 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.7 (n=674) โดยเฉลี่ยแล้วต้องส่งมาเดือนละ 1,260.50 บาท ต่ำสุด 50 บาท สูงสุด 5,000 บาท

4. การทำงานของผู้ป่วยหลังจากป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยที่มีอาชีพ ไม่รวมผู้ป่วยที่ว่างงาน มีรายละเอียดตามตารางที่ 4.40

ตารางที่ 4.40 แสดง จำนวน ร้อยละ ของการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพของผู้ป่วย หลังจากป่วยด้วยวัณโรค จำแนกตามประเภทของอาชีพ

ประเภทของอาชีพ	ทำงานเดิม		ปริมาณงานลดลง		เปลี่ยนงาน		n(คน)
	ลง						
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
อาชีพหลัก	399	74.4	127	23.6	10	1.8	536
อาชีพรอง	233	90	23	8.9	3	1.1	259

จากตารางพบว่า ผู้ป่วยวัณโรคที่มีอาชีพหลัก จำนวน 536 ราย (ไม่รวมว่างงาน) ต้องเปลี่ยนงานหลังการเจ็บป่วย 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.8 (n=536) ปริมาณงานลดลง จำนวน 127 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.6 (n=536)

ในอาชีพรอง พบว่าผู้ป่วยวัณโรคจำนวน 259 ราย มีอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 38.4 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ต้องเปลี่ยนงานหลังการเจ็บป่วย จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.1 (n=259) ปริมาณงานลดลง จำนวน 23 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.9 (n=259)

5. การเปลี่ยนแปลงระดับการผลิตของครัวเรือน

การวิจัยส่วนนี้ ศึกษานเฉพาะครัวเรือนที่มีผู้ป่วยซึ่งทำธุรกิจส่วนตัว หรือมีกิจกรรมในครัวเรือน หรือกิจการทางบ้าน การเกษตร จากผลการวิจัย พบว่า 340 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.44 (n=644 ไม่ตอบแบบสอบถาม 30 ครัวเรือน) เมื่อมีผู้ป่วยในครัวเรือน พบว่า มีผลกระทบต่อกิจกรรมของครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 4.41

ตารางที่ 4.41 แสดงจำนวนร้อยละ ผลกระทบของกิจกรรมครัวเรือน เมื่อมีผู้ป่วยวัณโรค

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1. กระทบกระเทือนมาก	44	12.9
2. กระทบกระเทือนบ้าง แต่ไม่มาก	100	29.4
3. ไม่กระทบกระเทือน	196	57.7
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่า หลังมีผู้ป่วยวัณโรคในครัวเรือน กระทบกระเทือนต่อผลผลิตของครัวเรือนมาก จำนวน 44 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.9 ของครัวเรือนที่มีกิจการทั้งหมด

พบว่า การลดลงของผลผลิตทำให้เกิดผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 4.42

ตารางที่ 4.42 แสดงจำนวน ร้อยละ ของการลดลงของรายได้ของครัวเรือน เมื่อมีผู้ป่วย
วัณโรค

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ลดลงไปมาก (มากกว่าครึ่งหนึ่ง)	43	29.8
ลดลงไปบ้าง (น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง)	101	70.2
รวม	144	100.0

จากตารางพบว่า ครัวเรือนมีรายได้ลดลงไปมากกว่าครึ่งหนึ่ง ของรายได้ของครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.8 ของครัวเรือนที่มีการลดลงของผลผลิต

6. ผลกระทบต่อเงินโอนของครัวเรือน

เงินโอนเข้า พบว่า มีจำนวน 166 ครัวเรือน คิดเป็น ร้อยละ 24.6 (n=674) ได้รับเงินโอนเข้า โดยเฉลี่ย 7.11 ครั้ง/ปี และโดยเฉลี่ยเงินที่โอนเข้า 1899.63 บาท/ครั้ง ต่ำสุดครั้งละ 100 บาท สูงสุดครั้งละ 12,000 บาท

มี 106 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65.03 (n=163 ไม่ตอบแบบสอบถาม 3 ราย) ใช้เงินโอนเข้าเพื่อการรักษาพยาบาล ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่าหลังจากที่มีผู้ป่วยวัณโรคในครัวเรือนแล้ว พบว่า เงินที่ส่งมามีจำนวนมากขึ้นกว่าเดิม จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 5 (n=161 ไม่ตอบแบบสอบถาม 2 ราย) จำนวนเงินที่ต้องส่งเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 2321.43 บาท/ครั้ง ต่ำสุด 100 บาท สูงสุด 10,000 บาท ซึ่งให้เหตุผลในการส่งเงินมากกว่าเดิมว่า เพื่อเอาเงินมาช่วยในการรักษาวัณโรค

เงินโอนออก พบว่า จำนวน 88 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.1 (n =674)ต้องส่งเงินไปให้บุคคลอื่นที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือน โดยเฉลี่ย 9.53 ครั้งต่อปี คิดเป็นเงินโดยเฉลี่ย 1796.93 บาท/ครั้ง ต่ำสุดครั้งละ 100 บาท สูงสุด ครั้งละ 7,000 บาท มีผู้ป่วยวัณโรค 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.5 (n=87 ไม่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 1 ราย) ปัจจุบันเมื่อป่วยแล้วส่งเงินได้น้อยลง โดยเฉลี่ยน้อยลงประมาณ 597 บาท/ครั้ง โดย 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 70(n=10) ให้เหตุผลว่ามีสมาชิกในครัวเรือนป่วยเป็นวัณโรค ทำให้ต้องเสียเงินไปในการรักษาพยาบาล ทำให้ลดความสามารถในการส่งเงินออก

7. หนี้สินของครัวเรือน

ตารางที่ 4.43 แสดง จำนวน ร้อยละ ของฐานะของครัวเรือนในชุมชน

ฐานะของครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ดีมาก	24	3.6
ปานกลาง	388	58.8
ค่อนข้างจน	89	13.5
ยากจน	159	24.1
รวม	660	100.0

ไม่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 14 ราย

จากตารางพบว่าผู้ป่วยวัณโรคส่วนใหญ่ 388 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.8 มีฐานะปานกลาง และ 159 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.1 มีฐานะยากจน

ในส่วนของหนี้สิน พบว่า มีผู้ป่วยวัณโรค จำนวน 273 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.5 ของผู้ป่วยวัณโรค (n=674) ที่ครัวเรือนยังมีหนี้สิน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.6 มีหนี้สินที่เกิดจากการรักษาพยาบาล (n = 273)

จำนวน 61 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.8 (n=273) ที่ปัจจุบันครัวเรือนมีหนี้สินมากกว่า โดย 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.7 (n = 61)ที่ให้เหตุผลว่า รายได้ปัจจุบันน้อยลงเพราะขาดรายได้ จากการมีผู้ป่วยวัณโรคครัวเรือน ทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้น